

REPUBLIKA E SHQIPËRISË

KOMISIONERI PËR MBROJTJEN NGA DISKRIMINIMI

Nr. _____ prot.

Tiranë, më ____ . 12. 2023

MENDIM ME SHKRIM

Për gjykimin në seancë plenare të çështjes me:

KËRKUES:

Një grup deputetësh të Kuvendit të Shqipërisë (jo më pak se një e pesta e deputetëve) dhe

Anxhela Gjini, Alesia Cara, Diora Hoxha, Argisa Troka, Xhesika Xhebexhiu, Juri Taullau, Sindy Allamani, Isabela Tabaku, Dea Guri, Natali Bliu, Joel Plaku, Mikel Seferi, Reant Kullaj, Brunelio Fejzulla, Viki Zaçlli, Rei Haluli, Feruze Agalliu, Oresti Çaçë, Marjo Rabiaj, Paulo Qesargjoni, Endi Muçi, Arbëri Shehu, Samuel Dërka, Thimi Shkarpa, Kristina Çelanji, Athina Prifti, Almira Tota, Zino Veleshnja, Erdi Podo, Anxhela Miraka, Gani Krrashi, Klevi Gugallja, Flavio Elezi, Ledion Mane, Eugen Lazaj, Igli Hoxhaj, Arlind Kasëmi.

SUBJEKT I INTERESUAR:

Kuvendi i Republikës së Shqipërisë

Këshilli i Ministrave të Republikës së Shqipërisë

OBJEKT:

Shfuqizimin e nenit 4, paragrafët 1(c), 2 (b), 3(b); si dhe nenit 5, fjalia e parë të ligjit 60/2023 “Për trajtimin e veçantë të studentëve që ndjekin programin e integruar të studimit të ciklit të dytë “Mjekësi e Përgjithshme” në institucionet publike të arsimit të lartë”; dhe

Pezullimin e ligji 60/2023 deri në hyrjen në fuqi të vendimit përfundimtar.

BAZA LIGJORE:

Nenet 4, 17, 18, 26, 49, 57, 131(1)(a)(f), 134 (1)(c)(i) i Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, nenet 45, 71 e vijues dhe nenet 49-51 të ligjit nr. 8577 datë 10.2.2000 “Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë” (i ndryshuar); Rregullore “Për Procedurat Gjyqësore të Gjykatës Kushtetuese”; nenet 4, 14 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut dhe neni 12 i Protokollit 1 të saj; nenet 2(2), 6 dhe 13 të Paktit Ndërkombëtar mbi të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore, nenet 8(3)(a) dhe 26 të Paktit Ndërkombëtar për të Drejta Civile dhe Politike; Konventa kundër Punës së Deyruar (C029).

PËRPARA

GJYKATËS KUSHTETUESE TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

E nderuar Kryetare e Gjykatës Kushtetuese,

Të nderuar anëtarë të Gjykatës Kushtetuese,

Në vijim të kërkesës Tuaj, me shkresë Nr. 1101/6 Prot datë 14.11.2023 “*Kërkim mendimi*”¹, Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi, bazuar në nenin 32 pika 1, germa (gj) dhe nenin 36, pika 4, të Ligjit nr. 10221, datë 04.02.2010 “*Për mbrojtjen nga diskriminimi*”, i ndryshuar, parashtron **mendimin e tij me shkrim** lidhur me çështjen, në përputhje me:

- statusin e institucionit të pavarur publik;

¹ Administruar me tonën me shkresë nr. 1291 prot, datë 17.11.2023.

- të attributeve që i jepen prej Ligjit nr. 10221 datë 04.02.2010 “Për mbrojtjen nga diskriminimi”, si dhe
- në përmbushje të qëllimit për garantimin e të drejtës së çdo personi për barazi përpara ligjit.

Në vijim të këtij njoftimi dhe akteve bashkëlidhur tij, rezulton se pranë Gjykatës Kushtetuese janë depozituar dy kërkesa, në objektin e të cilave kërkuesit kanë pretenduar papajtueshmërinë me Kushtetutën të nenit 4, paragrafët 1(c), 2 (b), 3(b); si dhe nenit 5, fjalia e parë të ligjit 60/2023 “Për trajtimin e veçantë të studentëve që ndjekin programin e integruar të studimit të ciklit të dytë “Mjekësi e Përgjithshme” në institucionet publike të arsimit të lartë”, me përmbajtje si vijon, nga ku dispozitat e kundërshtuara janë nënvizuar:

Neni 4

Kategoritë përfituese të trajtimit të veçantë

1. Trajtim të veçantë përfiton kandidati që pranohet në programin e integruar të studimit të ciklit të dytë “Mjekësi e përgjithshme” në institucionet publike të arsimit të lartë kur plotëson kushtet si më poshtë:

a) plotëson deklaratën për përmbushjen e kushteve, parashikuar në shkronjat “b” dhe “c” të pikës 1 të këtij neni, përpara zhvillimit të testimit të detyruar për pranimin në këtë program studimi;

b) nënshkruan marrëveshje para regjistrimit të tij si fitues në këtë program, e cila lidhet ndërmjet tij, ministrisë përgjegjëse për arsimin, ministrisë përgjegjëse për shëndetësinë dhe institucionit të arsimit të lartë publik për të punuar në profesionin e mjekut pas përfundimit të studimeve për jo më pak se 5 (pesë) vjet në institucionet shëndetësore në Republikën e Shqipërisë;

c) pranon kalimin zyrtarisht të diplomës përkatëse të arsimit të lartë nga institucioni publik i arsimit të lartë, ku ka përfunduar studimet, në institucionin shëndetësor ku punësohet deri në shlyerjen e detyrimeve për punësim sipas afatit 5-vjeçar, me të drejtën që pas përmbushjes së detyrimit të punësimit të tërheqë diplomën universitare.

2. Trajtim të veçantë përfiton studenti i vitit të dytë deri në vitin e katërt akademik kur pranon përmbushjen e kushteve si më poshtë:

a) nënshkruan marrëveshje para fillimit të vitit akademik përkatës dhe për të gjithë periudhën e kohëzgjatjes së studimeve, e cila lidhet ndërmjet tij, ministrisë përgjegjëse për arsimin, ministrisë

përgjegjëse për shëndetësinë dhe institucionit të arsimit të lartë publik për të punuar në profesionin e mjekut pas përfundimit të studimeve për jo më pak se 3 (tre) vjet në institucionet shëndetësore në Republikën e Shqipërisë;

b) **pranon kalimin zyrtarisht të diplomës përkatëse të arsimit të lartë nga institucioni publik i arsimit të lartë, ku ka përfunduar studimet, në institucionin shëndetësor ku punësohet deri në shlyerjen e detyrimeve për punësim sipas afatit 3-vjeçar, me të drejtën që pas përmbushjes së detyrimit të punësimit kandidati të tërheqë diplomën universitare.**

3. Trajtim të veçantë përfiton studenti i vitit të pestë ose të gjashtë në këtë program kur pranon përmbushjen e kushteve si më poshtë:

a) nënshkruan marrëveshje para fillimit të vitit akademik përkatës dhe për të gjithë periudhën e kohëzgjatjes së studimeve, e cila lidhet ndërmjet tij, ministrisë përgjegjëse për arsimin, ministrisë përgjegjëse për shëndetësinë dhe institucionit të arsimit të lartë publik për të punuar në profesionin e mjekut pas përfundimit të studimeve për jo më pak se 2 (dy) vjet në institucionet shëndetësore në Republikën e Shqipërisë;

b) **pranon kalimin zyrtarisht të diplomës përkatëse të arsimit të lartë nga institucioni publik i arsimit të lartë, ku ka përfunduar studimet, në institucionin shëndetësor ku punësohet deri në shlyerjen e detyrimeve për punësim sipas afatit 2-vjeçar, me të drejtën që pas përmbushjes së detyrimit të punësimit kandidati të tërheqë diplomën universitare.**

Neni 5

Pagesa e vlerës së plotë të kostos së studimeve

Studenti që nuk pranon të nënshkruajë marrëveshje për të punuar në një institucion shëndetësor në Republikën e Shqipërisë, publik ose privat, nga data e lindjes të së drejtës për punësim me ministrinë përgjegjëse për arsimin, ministrinë përgjegjëse për shëndetësinë dhe institucionin e arsimit të lartë publik sipas përcaktimeve të pikave 2 dhe 3 të nenit 4 të këtij ligji, paguan vlerën e plotë të kostos së studimeve. Metodologjia për përcaktimin e kostos së studimeve për programin e integruar të studimit të ciklit të dytë “Mjekësi e përgjithshme” në institucionet publike të arsimit të lartë dhe çdo mbështetje tjetër për studentët e këtij programi studimi përcaktohen me vendim të Këshillit të Ministrave.

Sa më lart, **Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi** (në vijim mund të referohet edhe Komisioneri ose KMD), si një institucion i pavarur që ushtron veprimtarinë në bazë të Ligjit nr. 10221 datë 04.02.2010 “Për mbrojtjen nga diskriminimi”, i ndryshuar,

Duke i'u referuar kuadrit kushtetues dhe ligjor,

Duke u bazuar në zbatimin dhe respektimin e parimit të barazisë dhe mosdiskriminimit,

Duke njohur jurisprudencën e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë, Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut dhe Gjykatës së Drejtësisë së Bashkimit Evropian,

Parashtron mendim me shkrim si vijon:

I. LEGJISLACIONI I ZBATUESHËM

KUSHTETUTA E REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

Neni 17

1. Kufizime të të drejtave dhe lirive të parashikuara në këtë Kushtetutë mund të vendosen vetëm me ligj për një interes publik ose për mbrojtjen e të drejtave të të tjerëve. Kufizimi duhet të jetë në përpjesëtim me gjendjen që e ka diktuar atë.
2. Këto kufizime nuk mund të cenojnë thelbin e lirive dhe të të drejtave dhe në asnjë rast nuk mund të tejkalojnë kufizimet e parashikuara në Konventën Europiane për të Drejtat e Njeriut.

Neni 18

1. Të gjithë janë të barabartë përpara ligjit.
2. Askush nuk mund të diskriminohet padrejtësisht për shkaqe të tilla si gjinia, raca, feja, etnia, gjuha, bindjet politike, fetare a filozofike, gjendja ekonomike, arsimore, sociale ose përkatësia prindërore.
3. Askush nuk mund të diskriminohet për shkaqet e përmendura në paragrafin 2, nëse nuk ekziston një përligjje e arsyeshme dhe objektive.

KONVENTA EUROPIANE PËR MBROJTEN E TË DREJTAVE TË NJERIUT DHE LIRIVE THEMELORE

Neni 14

Ndalimi i diskriminimit

Gëzimi i të drejtave dhe i lirive të përcaktuara në këtë Konventë duhet të sigurohet, pa asnjë dallim të bazuar në shkaqe të tilla si seksi, raca, ngjyra, gjuha, feja, mendimet politike ose çdo mendim tjetër, origjina kombëtare ose shoqërore, përkatësia në një minoritet kombëtar, pasuria, lindja ose çdo status tjetër.

Protokolli Nr. 12

Neni 1

Ndalimi i përgjithshëm i diskriminimit

1. Ky Protokoll do të hyjë në fuqi ditën e parë të muajit që pason mbarimin e një periudhe prej dy muajsh pas datës në të cilën shtatë Shtete anëtare të Këshillit të Evropës do të kenë shprehur pëlqimin e tyre për t'u lidhur me Protokollin, sipas dispozitave të nenit 8. 2. Askush nuk duhet të diskriminohet nga një autoritet publik për ndonjë nga arsyet e parashikuara në paragrafin 1.

PAKTI NDËRKOMBËTAR PËR TË DREJTAT CIVILE DHE POLITIKE

Neni 26

Të gjithë njerëzit janë të barabartë përpara ligjit dhe kanë të drejtë mbrojtjeje të barabartë të ligjit pa kurrfarë dallimi. Lidhur me këtë, ligji duhet të ndalojë çdo diskriminim dhe të garantojë për të gjithë, mbrojtje të barabartë dhe efektive, kundër çdo diskriminimi e sidomos për shkak të racës, ngjyrës, seksit, gjuhës, fesë, opinionit politik dhe çdo opinionit tjetër, origjinës kombëtare apo shoqërore, pasurisë, lindjes ose çdo situatë tjetër.

PAKTI NDËRKOMBËTAR PËR TË DREJTAT EKONOMIKE, SHOQËRORE DHE KULTURORE

Neni 2

2. Shtetet palë të këtij Pakti zotohen të garantojnë që të drejtat e shpallura në këtë Pakt, të ushtrohen pa kurrfarë diskriminimi të bazuar në racë, ngjyrë, seks, gjuhë, fe, opinion politik ose çdo opinion tjetër, origjinë kombëtare a shoqërore, pasuri, lindje ose çdo gjendje tjetër.

Neni 6

1. Shtetet palë të këtij Pakti njohin të drejtën e punës e cila përfshin të drejtën e secilit për të pasur mundësinë e sigurimit të jetesës duke punuar punën e pranuar lirisht dhe marrin masa të përshtatshme për ta mbrojtur këtë të drejtë.

2. Hapat të cilat çdo shtet palë i këtij Pakti do t'i marrë për arritjen e realizimit të plotë të kësaj të drejte do të përfshijnë drejtimin tekniko-profesional, programet e aftësisimit, të politikave dhe të teknikave për të arritur zhvillim të qëndrueshëm ekonomik, shoqëror e kulturor dhe punësim të plotë e produktiv, sipas kushteve të cilat u garantojnë individëve gëzimin e lirive themelore politike dhe ekonomike.

Neni 13

1. Shtetet palë të këtij Pakti, njohin të drejtën e secilit për arsim. Ato pajtohen se arsimi duhet të orientohet drejt zhvillimit të plotë të personalitetit njerëzor dhe të ndjenjes së dinjitetit të tij dhe të forcojë respektin për të drejtat dhe liritë themelore të njeriut. Ato pastaj pajtohen se arsimi duhet t'i mundësojë secilit për të marrë pjesë në mënyrë efektive në një shoqëri të lirë, të ndihmojë mirëkuptimin, tolerancën dhe miqësinë midis të gjitha kombeve dhe të gjitha grupeve racore, etnike ose fetare dhe zhvillimin e veprimtarive të Kombeve të Bashkuara për ruajtjen e paqes.

LIGJ NR. 10 221, DATË 04.02.2010 “PËR MBROJTJEN NGA DISKRIMINIMI”, I NDRYSHUAR

Neni 1

Objekti

Ky ligj rregullon zbatimin dhe respektimin e parimit të barazisë dhe mosdiskriminimit në lidhje me racën, etninë, ngjyrën, gjuhën, shtetësinë, bindjet politike, fetare ose filozofike, gjendjen ekonomike, arsimore ose shoqërore, gjininë, identitetin gjinor, orientimin seksual, karakteristikat e seksit, jetesën me HIV/AIDS, shtatzëninë, përkatësinë prindërore, përgjegjësinë prindërore,

moshën, gjendjen familjare ose martesore, gjendjen civile, vendbanimin, gjendjen shëndetësore, predispozicionet gjenetike, pamjen e jashtme, aftësinë e kufizuar, përkatësinë në një grup të veçantë, ose me çdo shkak tjetër.

Neni 2

Qëllimi

Qëllimi i këtij ligji është të sigurojë të drejtën e çdo personi për:

- a) barazi përpara ligjit dhe mbrojtje të barabartë nga ligji;
- b) barazi të shanseve dhe mundësive për të ushtruar të drejtat, për të gëzuar liritë dhe për të marrë pjesë në jetën publike;
- c) mbrojtje efektive nga diskriminimi dhe nga çdo formë sjelljeje që nxit diskriminimin.

Neni 3

Përkufizimet

1. “Diskriminim” është çdo dallim, përjashtim, kufizim ose preferencë, bazuar në cilindo shkak të përmendur në nenin 1 të këtij ligji, që ka si qëllim ose pasojë pengesën ose bërjen të pamundur të ushtrimit në të njëjtën mënyrë me të tjerët të të drejtave e lirive themelore të njohura nga Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, aktet ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Shqipërisë, si dhe nga ligjet në fuqi.

7. “Diskriminim i tërthortë” është ajo formë diskriminimi që ndodh kur një dispozitë, kriter ose praktikë, e paanshme në dukje, do ta vinte një person ose grup personash në kushte më pak të favorshme për shkaqet e parashtruara në nenin 1 të këtij ligji në raport me një tjetër person ose grup personash, kur ajo dispozitë, kriter a praktikë nuk justifikohet objektivisht nga një synim i ligjshëm, ose kur mjetet e arritjes së këtij synimi ose nuk janë të përshtatshme, ose nuk janë të domosdoshme dhe në përpjesëtim të drejtë me gjendjen që e ka shkaktuar atë.

Neni 6

Trajtimi i ndryshëm i përligjur

1. Ndalimi i diskriminimit i përshkruar nga ky ligj nuk zbatohet në raste kur ka një qëllim objektivisht të justifikueshëm dhe të përligjur në bazë të Kushtetutës, të marrëveshjeve apo akteve ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Shqipërisë dhe legjislacioni në fuqi.

Neni 7

Mbrojtja nga diskriminimi

1. Çdo veprim ose mosveprim i autoriteteve publike ose i personave fizikë a juridikë që marrin pjesë në jetën dhe sektorët publikë ose privatë, që krijojnë baza për mohimin e barazisë ndaj një personi apo grupi personash, ose që i ekspozon ata ndaj një trajtimi të padrejtë dhe jo të barabartë, kur ata ndodhen në rrethana të njëjta ose të ngjashme, në krahasim me persona të tjerë ose grupe të tjera personash, përbën diskriminim.

2. Eliminimi i të gjitha privilegjeve dhe i diskriminimit të padrejtë, garantohet për cilindo, në bazë të të drejtave vetjake, politike, ekonomike, shoqërore dhe kulturore të siguruara nga Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë dhe aktet ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Shqipërisë, si dhe nga ligjet në fuqi.

KREU II

MBROJTA NGA DISKRIMINIMI NË PUNËSIM

Neni 12

Ndalimi i diskriminimit

1. Ndalohet diskriminimi i personit në lidhje me të drejtën e tij për punësim. Diskriminimi përfshin çdo dallim, kufizim ose përjashtim që bazohet në shkaqet e përmendura në nenin 1 të këtij ligji dhe që, ndër të tjera, ka lidhje me:

a) shpalljen e vendeve të lira të punës;

b) rekrutimin dhe përzgjedhjen e punëmarrësve;

c) trajtimin e punëmarrësve në vendin e punës, duke përfshirë trajtimin e tyre gjatë vendosjes ose ndryshimit të kushteve të punës, shpërblimin, përfitimet dhe mjedisin e punës, trajtimin lidhur me trajnimet profesionale ose gjatë procesit disiplinor apo lidhur me pushimin nga puna ose zgjidhjen e kontratës së punës;

KREU III

MBROJTJA NGA DISKRIMINIMI NË FUSHËN E ARSIMIMIT

Neni 17

Ndalimi i diskriminimit

1. Ndalohet çdo dallim, kufizim ose përjashtim që bazohet në shkaqet e përmendura në nenin 1 të këtij ligji dhe që, ndër të tjera, ka lidhje me:

- a) krijimin e institucioneve publike ose private që ofrojnë shërbime arsimore ose profesionale;
- b) financimin e institucioneve publike që ofrojnë shërbime arsimore ose profesionale;
- c) përmbajtjen e parimeve dhe kritereve të veprimtarisë arsimore, duke përfshirë programet mësimore dhe metodat e mësimdhënies;
- ç) trajtimin e studentëve ose nxënësve, duke përfshirë pranimin, vlerësimin, zbatimin e masave disiplinore ose përjashtimin e tyre.

Neni 21

Komisioneri

1. Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi, më poshtë komisioneri, siguron mbrojtjen efektive nga diskriminimi dhe nga çdo formë sjelljeje që nxit diskriminimin. Komisioneri është person juridik publik.

Neni 22

Statusi

Komisioneri është i pavarur në ushtrimin e detyrës dhe u nënshtrohet vetëm Kushtetutës dhe ligjit.

Neni 32

Kompetencat

1. Komisioneri ka kompetencë:

- gj) me kërkesën e gjykatës që shqyrton çështjen, të parashtrijë mendim me shkrim për çfarëdo lloj çështjeje që lidhet me diskriminimin.

II. MENDIM

Për të trajtuar drejtë pretendimet e kërkuësve, në kuptim të ngritjes së kuptueshmërisë së tyre në nivelin kushtetues duke sintetizuar ato, do parashtrijmë në mënyrë të përgjithshme duke evidentuar gjatë analizës pretendimin në lidhje me cenimin e parimit të barazisë dhe mosdiskriminimit, në referim të nenit 18 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë.

Kushtetuta në nenin 18 të saj parashikon se të gjithë duhet të jenë të barabartë para ligjit. Kjo dispozitë, në paragrafin e dytë, sanksionon ndalimin e diskriminimit mbi baza gjinore, racore, feje, etnie, gjuhe, bindjeje politike, fetare e filozofike, gjendjeje ekonomike, arsimore, sociale ose përkatësie prindërore, ndërsa, paragrafi i tretë mishëron në vetvete kufizimin e kësaj të drejte, sipas të cilit, askush nuk mund të diskriminohet për shkaqet e përmendura në paragrafin e dytë, nëse nuk ekziston një përligje e arsyeshme dhe objektive (*shih vendimin nr. 48, datë 15.11.2013 të Gjykatës Kushtetuese*).

Gjykata, nëpërmjet jurisprudencës së saj, në disa vendime ka interpretuar nenin 18 të Kushtetutës, si dhe ka theksuar se parimi i barazisë synon që të gjithë të jenë të barabartë përpara ligjit, jo vetëm në të drejtat themelore të parashikuara në Kushtetutë, por edhe në të drejtat e tjera ligjore. Konkretisht, ajo është shprehur se:

“Barazia në ligj dhe para ligjit nuk do të thotë që të ketë zgjidhje të njëllajta për individë ose kategori personash që janë në kushte objektivisht të ndryshme. Barazia para ligjit dhe në ligj presupozon barazinë e individëve që janë në kushte të barabarta”,

si dhe

“Vetëm në raste përjashtimore dhe për shkaqe të arsyeshme e objektive mund të përliqjet trajtimi i ndryshëm i kategorive të caktuara që përfitojnë nga kjo e drejtë”
(shih vendimet nr. 34, datë 20.12.2005; nr. 39, datë 16.10.2007; nr. 4, datë 12.02.2010, të Gjykatës Kushtetuese).

Jurisprudenca kushtetuese ka përcaktuar disa standarde për të vlerësuar nëse një ligj apo një nen i tij, është diskriminues bazuar në kushtet dhe kriteret e nenit 18 të Kushtetutës. Në të tilla raste ajo që do duhej të konsiderohej është nëse ligji parashikon trajtim të diferencuar të subjekteve dhe, nëse diferencimi ka qenë i përliqjur dhe për një arsye objektive.

Sipas jurisprudencës së Gjykatës Kushtetuese Federale Gjermane *“Parimi i barazisë nuk lejon që të njëjtat t’i trajtosh ndryshe dhe të ndryshmet në thelb t’i trajtosh njësoj. Parimisht është në diskrecionin e ligjvënësit që të zgjedhë se cilat rrethana do të kenë pasoja juridike të njëjta me qëllim që t’i rregullojë ato njësoj nga pikëpamja juridike. Por këtë zgjedhje ligjvënësi duhet ta argumentojë në mënyrë të arsyeshme (BVerfGE 53, 313 (329). Fakti nëse në raste të caktuara*

është respektuar apo jo ne thelb parimi i barazisë, nuk mund të vlerësohet në mënyrë abstrakte dhe të përgjithshme, por duhet të shihet ne lidhje me veçoritë dhe karakteristikat e çështjes konkrete që synohet të rregullohet.” (vendimi (Beschluss) i Senatit të Dytë, datë 09.03.1994 – 2 BvL 43, 51, 63, 64, 70, 80/92, 2 BvR 2031/92).

Për një kuptueshmëri më të mirë të parimit të barazisë dhe mosdiskriminimit legjislatori ka miratuar edhe Ligjin Nr. 10 221, datë 04.02.2010 “*Për Mbrojtjen nga Diskriminimi*” (në vijim referohet LMD), ku ndër të tjera parashikohen e dhe format e diskriminimit, të cilat në thelb janë forma të tipizuara sjelljeje që shkaktojnë cenim të parimit të barazisë dhe të mosdiskriminimit.

Ligji Nr. 10 221, datë 04.02.2010 “*Për mbrojtjen nga diskriminimi*”, i ndryshuar, e konkretizon nenin 18 të Kushtetutës dhe është hartuar nën frymën e tij. Gjithashtu, ky ligj është përfaruar plotësisht me standartet e Bashkimit Europian, konkretisht me katër Direktiva në këtë fushë².

Në Ligjin Nr. 10 221, datë 04.02.2010 “*Për Mbrojtjen nga Diskriminimi*”, i ndryshuar³, diskriminimi përkufizohet si çdo dallim, përjashtim, kufizim ose preferencë, bazuar në cilindo shkak të përmendur në nenin 1 të këtij ligji, që ka si qëllim ose pasojë pengesën ose bërjen të pamundur të ushtrimit në të njëjtën mënyrë me të tjerët të të drejtave e lirive themelore të njohura nga Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, aktet ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Shqipërisë, si dhe nga ligjet në fuqi.

Ky ligj rregullon zbatimin dhe respektimin e parimit të barazisë dhe mosdiskriminimit në lidhje me një listë jo-shteruese shkaqesh, të parashikuara në nenin 1.

² Ligji është përafuar plotësisht me:

1. Direktivën e Këshillit 2000/43/KE të 29 qershorit 2000 për “Zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë ndërmjet personave pavarësisht prejardhjes racore apo etnike”.

2. Direktivën e Këshillit 2000/78/KE të 27 nëntorit 2000 për “Përcaktimin e një kuadri të përgjithshëm për trajtimin e barabartë në punësim dhe marrëdhëniet gjatë punës”.

3. Direktivën e Këshillit 2004/113/KE të 13 dhjetorit 2004 për “Zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë ndërmjet burrave dhe grave në mundësinë për të pasur dhe për t’u furnizuar me mallra dhe shërbime”.

4. Direktivën e Parlamentit Europian dhe të Këshillit 2006/54/KE të 5 korrikut 2006 për “Zbatimin e parimit të mundësive të barabarta dhe të trajtimit të barabartë të burrave dhe grave në çështjet e punësimin dhe marrëdhëniet gjatë punës”.

³ Ndryshuar me Ligjin Nr. 124/2020 për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10221, datë 4.2.2010 “Për mbrojtjen nga diskriminimi”.

Parimi i barazisë nënkupton: a) barazi përpara ligjit dhe mbrojtje të barabartë nga ligji; b) barazi të shanseve dhe mundësive për të ushtruar të drejtat, për të gëzuar liritë dhe për të marrë pjesë në jetën publike; c) mbrojtje efektive nga diskriminimi dhe nga çdo formë sjelljeje që nxit diskriminimin (neni 2 i Ligjit).

Koncepti i barazisë substanciale përbëhet nga dy aspekte: “barazia e mundësive” dhe “barazia e rezultateve”. Për të garantuar barazinë e rezultate ndërmjet dy subjekteve, do të duhet të merren në shqyrtim si efektet ashtu edhe qëllimi të cilit i shërben ligji apo praktika, që është kundërshtuar si diskriminuese. Për të vërtetuar nëse dy subjekteve u janë dhënë të njëjtat mundësi, duhet të shqyrtohet nëse realisht të dyve u është dhënë një fushë me rregullta të njëjta loje. Në të dyja rastet, barazia e vërtetë mund të kërkojë që ata të cilët kanë ndonjë kufizim apo pengesë, t’u jepet ndihmesë dhe mundësi shtesë për t’i tejkaluar ato.

Në funksion të këtij aspekti të fundit shkon edhe paragrafi 3 i nenit 18 të Kushtetutës, i cili praktikisht i njeh të drejtën legjislatorit që nëse evidenton se subjektet nuk janë në kushte të barabarta dhe për rrjedhojë, edhe mundësitë e tyre nuk janë të barabarta në funksion të një gare të drejtë, ai (legjislatori), mund të vendosë përjashtime apo të ndërmarrë masa pozitive, në mënyrë që të garantojë barazinë thelbësore midis subjekteve.

Në këtë kontekst përliqet kuptimi i barazisë, sipas të cilit: duhen trajtuar në mënyrë të ndryshme situata të ndryshme. Në të kundërt, nëse trajtohen në mënyrë të njëjtë situata thelbësisht të ndryshme atëherë jo vetëm që parimi i barazisë thelbësore nuk konkretizohet, por edhe parimi i barazisë formale mbetet i përealizuar.

Edhe e drejta e BE-së edhe jurisprudenca e KEDNJ-së pranojnë se diskriminimi mund të rezultojë jo vetëm nga trajtimi i ndryshëm i njerëzve në situata të njëjta, por gjithashtu nga trajtimi i njëjtë në situata të ndryshme. Kështu tek diskriminimi “i tërthortë” nuk është trajtimi që ndryshon por janë më tepër pasojat e atij trajtimi, të cilat ndjehen ndryshe nga subjekte me karakteristika të ndryshme.

GJEDNJ-ja është shprehur se “e drejta për të mos u diskriminuar kundër gëzimit të të drejtave të garantuara sipas KEDNJ-së dhunohet gjithashtu kur Shtetet... nuk i trajtojnë në mënyra të ndryshme personat, situatat e të cilëve janë shumë të ndryshme”.⁴

Në çështjen *Thlimenos kundër Greqisë*, ligji kombëtar i ndalonte personat me dënime penale të hynin në profesionin e financierëve me licencë shtetërore, sepse një dënim penal nënkuptonte një mungesë ndershmërie dhe besueshmërie të nevojshme për të kryer këtë funksion. Kërkuesi në këtë çështje ishte dënuar penalisht për refuzimin për të veshur uniformën ushtarake gjatë shërbimit të tij kombëtar. Kjo kishte ndodhur sepse ai ishte anëtar i Dëshmitarëve të Jehovait, i cili është një grup fetar i zotuar për paqe. GJEDNJ-ja vendosi se nuk kishte arsye të ndaloheshin personat nga profesioni kur dënimi i tyre penal nuk lidhej me çështje të besueshmërisë dhe ndershmërisë. Qeveria kishte diskriminuar kërkuesin duke mos krijuar një përjashtim në rregullin për situata të tilla, duke shkelur të drejtën e manifestimit të besimit të tij fetar (sipas Nenit 9 të GJEDNJ-së) në lidhje me ndalimin e diskriminimit.

Në çështjen *D.H. dhe të tjerët kundër Republikës Çeke*, u përdorën një seri testesh për të përcaktuar inteligjencën dhe përshtatshmërinë e studentëve me synimin për të përcaktuar nëse ata duhet të zhvendoseshin nga institucionet e zakonshme arsimore dhe të kalonin në shkolla të posaçme. Këto shkolla të posaçme ishin ngritur për studentët me aftësi të kufizuar inteligjence dhe burime të tjera me vështirësi për të mësuar. I njëjti test u zbatua për të gjithë studentët që shqyrtoheshin për t’u zhvendosur në shkolla të posaçme. Megjithatë, në praktikë testimi ishte krijuar për popullsinë e zakonshme Çeke me pasojën se studentët Rom kishte më shumë të ngjarë të dilnin keq – gjë e cila ashtu ndodhi, me pasojën se nga 50 deri 90 për qind e fëmijëve Rom u arsimuan jashtë sistemit kryesor shkollor. Në këtë çështje, qeveria argumentoi se sistemi i shkollave të “posaçme” ishte ngritur për të ndihmuar me arsimimin e fëmijëve Rom duke kaluar vështirësitë e gjuhës dhe duke korrigjuar mungesën e arsimit parashkollor. GJEDNJ-ja konstatoi se nuk kishte rëndësi nëse politika në fjalë synonte fëmijët Rom. Për të provuar diskriminimin ishte e nevojshme të tregohesh se ata ishin të prekur në mënyrë disproporcionale dhe negative nga krahasimi me shumicën e

⁴ GJEDNJ, *Thlimenos kundër Greqisë* [GC] (No. 34369/97), 6 Prill 2000, paragraf 44 (ECtHR, *Thlimenos v. Greece* [GC] (No. 34369/97), 6 April 2000, para. 44). Po kështu, GJEDNJ, *Priti kundër Mbretërisë së Bashkuar* (Nr. 2346/02), 29 Prill 2002, paragraf 88 (ECtHR, *Pretty v. the United Kingdom* (No. 2346/02), 29 April 2002).

popullsisë, jo se kishte ekzistuar ndonjë qëllim për diskriminim. GJEDNJ-ja vendosi se ky ishte një rast i diskriminimit të tërthortë.

Neni 3 pika 7 në Ligjin Nr. 10 221, datë 04.02.2010 “*Për mbrojtjen nga diskriminimi*”, i ndryshuar, parashikon “*diskriminimin e tërthortë*” si një formë diskriminimi që ndodh kur një dispozitë, kriter ose praktikë, e paanshme në dukje, do ta vinte një person ose grup personash në kushte më pak të favorshme për shkaqet e parashtruara në nenin 1 të këtij ligji në raport me një tjetër person ose grup personash, kur ajo dispozitë, kriter a praktikë nuk justifikohet objektivisht nga një synim i ligjshëm, ose kur mjetet e arritjes së këtij synimi ose nuk janë të përshtatshme, ose nuk janë të domosdoshme dhe në përpjesëtim të drejtë me gjendjen që e ka shkaktuar atë.

Pra, *diskriminimi i tërthortë* identifikohet nga prania e këtyre elementeve, në mënyrë kumulative:

- një dispozitë, kriter apo praktikë, e paanshme në dukje, do ta vinte një person ose grup personash në kushte jo të favorshme në raport me të tjerët në situatë të ngjashme
- ky trajtim i disfavorshëm është i lidhur me një “shkak të mbrojtur”;
- masa, kriteri apo praktika nuk justifikohet objektivisht nga një synim i ligjshëm apo kur mjetet e arritjes së këtij synimi ose nuk janë të përshtatshme, ose nuk janë të domosdoshme dhe në përpjesëtim të drejtë me gjendjen që e ka shkaktuar atë.

Kriteri i parë i identifikueshëm është një rregull, kriter ose praktike ligjore, në dukje “e paanshme”, që zbatohet për të gjithë.

Pra, diskriminimi i tërthortë është i lidhur me zbatimin e një dispozite, kriteri, praktike që në dukje jo vetëm është e ligjshme, por është edhe neutrale. Qëllimi është një element i rëndësishëm për të përcaktuar nëse kemi të bëjmë me një situatë diskriminuese, por në diskriminimin e tërthortë merr përparësi rezultati i zbatimit të këtyre dispozitave apo praktikave. Diskriminimi i tërthortë e zhvendos fokusin larg nga trajtimi i ndryshëm tek efektet e ndryshme.

Në rastin konkret, dispozita e kundërshtuar nga kërkuesit për cenim të parimit të barazisë dhe mosdiskriminimit identifikohet si neni 5, fjalia e parë e ligjit 60/2023 “*Për trajtimin e veçantë të studentëve që ndjekin programin e integruar të studimit të ciklit të dytë “Mjekësi e Përgjithshme” në institucionet publike të arsimit të lartë*”. Rezulton se, masa e sanksionuar në rregullimin e

mësipërm ligjor është njësoj e zbatueshme për të gjithë studentët që janë objekt i ligjit të kundërshtuar, pra ajo mund të konsiderohet si një dispozitë e cila në duke është neutrale dhe që nuk targeton studentët të cilët janë në pamundësi ekonomike.

Në vijim, duhet të vërtetohet se kjo masë, e parashikuar në dispozitat ligjore objekt gjykimi, ka një ndikim të pafavorshëm dhe disproporcional tek studentët që ndjekin programin e integruar të studimit të ciklit të dytë “Mjekësi e Përgjithshme” në institucionet publike të arsimit të lartë, të cilët nuk janë në gjëndje ekonomike për të përballuar koston e studimeve, në krahasim me ata studentë që ndodhen në të njëjtat kushte me ta, por që nuk janë në pamundësi ekonomike. Në këtë rast, jo domosdoshmërisht duhet të ketë ekzistuar ndonjë qëllim për diskriminim.

Me VKM Nr. 269, datë 29.3.2017 “Për përcaktimin e kategorive të individëve që plotësojnë kriteret e pranimit në një program të ciklit të parë të studimeve, në një program të integruar të studimeve ose në një program të studimeve profesionale, që përjashtohen nga tarifa vjetore e shkollimit”, i ndryshuar, përjashtohen nga tarifa vjetore e shkollimit disa kategori të studentëve që i përkasin shtresave sociale në nevojë, për të cilat shteti ka marrë masa pozitive për të garantuar akses në arsim në baza të barabërta me të tjerët. Koncretisht, që përcaktohen në këtë vendim, janë:

- i) studentët, familjet e të cilëve trajtohen me ndihmë ekonomike;*
- ii) bashkëshortët, të cilët kanë fëmijë dhe janë të dy student*
- iii) studentët, persona me aftësi të kufizuara, të vërtetuar nga Komisioni Mjekësor i Caktimit të Aftësisë për Punë, përfitues të pagesës së aftësisë së kufizuar;*
- iv) studentët, të cilët kanë, të paktën, njërin prind person me aftësi të kufizuara, të vërtetuar nga Komisioni Mjekësor i Caktimit të Aftësisë për Punë, përfitues të pagesës së aftësisë së kufizuar;*
- v) studentët, të cilët i kanë të dy prindërit pensionistë ose njërin prind pensionist dhe prindi tjetër nuk jeton;*
- vi) studentët, të cilët janë të tretët e lart në radhën e fëmijëve në familje me tre fëmijë a më shumë, nga të cilët dy të parët janë studentë në institucionet publike të arsimit të lartë;*
- vii) studentët, të cilët kanë përfituar statusin e jetimit, deri në moshën 25 vjeç;*
- viii) studentët, të cilët kanë humbur kujdestarinë prindërore me vendim gjykate të formës së prerë, deri në moshën 25 vjeç;*
- ix) studentët, të cilët janë identifikuar si viktimë të trafikut të qenieve njerëzore dhe kanë përfituar*

statusin ligjor për trajtim si viktima të trafikut të qenieve njerëzore, deri në moshën 25 vjeç;
x) studentët, të cilët janë fëmijë të punonjësve të Policisë së Shtetit, të Gardës së Republikës, të Shërbimit për Çështjet e Brendshme dhe Ankesat, të Shërbimit të Mbrojtjes nga Zjarri dhe Shpëtimin, të Forcave të Armatosura, të Shërbimit Informativ të Shtetit dhe të Policisë së Burgjeve, që kanë humbur jetën në krye dhe për shkak të detyrës;
xi) studentët romë dhe egjiptianë, të cilët do të identifikohen nëpërmjet vetëdeklarimit;
xii) studentët, fëmijë të ish-të dënuarve dhe të përndjekurve politikë nga sistemi komunist ose fëmijë me prindër të dënuar politikë me heqje lirie.

Referuar relacionit të ligjit 66/2023, aktualisht, janë 863 studentë, të cilët përfitojnë përjashtimin nga tarifa e studimit.

Sa më lart, kjo VKM njih 12 kategori të studentëve u përkasin shtresave sociale në nevojë, për të cilët ka një trajtim të diferencuar dhe favorizues. Pra në këtë rast, shteti duke pranuar situatat e tyre specifike ka vendosur masa pozitive, duke njohur trajtim të ndryshëm për shkak të situatave të ndryshme që këto kaegori kanë në raport me pjesën tjeër të shoqërisë që nuk ndodhet në të njëjta kushte nevoje me ta. Ndërkaq, me ligjin e ri 66/2023 objekt i këtij shqyrtimi kushtetues, nuk rezulton që të ketë rregullime të posacme për këto kategori të studentëve.

Në rastin konkret, studentët ndaj të cilëve zbatohen politika favorizuese, për shkak të gjendjes së tyre ekonomike, gjatë ndjekjes së programit të integruar të studimit të ciklit të dytë “Mjekësi e Përgjithshme” në institucionet publike të arsimit të lartë, në vendosjen e këtyre masave, nëpërmjet rregullimit ligjor të përcaktuara në nenin 5 të ligjit 60/2023, trajtohen në mënyrë të njëjtë me ata studentë kundrejt të cilëve nuk zbatohen këto politika.

Referuar ligjit Nr. 57/2019 “Për Asistencën Sociale në Republikën e Shqipërisë”, familjet në nevojë të cilat trajtohen me ndihmë ekonomike, janë ato familje të cilat janë certifikuar nga vetë shteti se nuk kanë të ardhura ose kanë të ardhura të pamjaftueshme, të cilat nuk mund të sigurojnë plotësimin e nevojave bazë jetike, zhvillimin e aftësive e të mundësive personale, ruajtjen e integritetit dhe përfshirjen shoqërore për shkak të mundësive të kufizuara ekonomike.

Në këtë kontekst, një student, familja e të cilit trajtohet me ndihmë ekonomike, në mungesë të të

ardhurave apo me të ardhura të pamjaftueshme për të siguruar plotësimin e nevojave bazë jetike, zhvillimin e aftësive e të mundësive personale, ruajtjen e integritetit dhe përfshirjen shoqërore, është haptazi në pamundësi të plotë për të paguar vlerën e plotë të kostos së studimeve, në vlerën e përlllogaritur, për shkak të gjendjes ekonomike. Në këto kushte, kjo kategori studentësh nuk ka asnjë mundësi zgjedhje për të mos e nënshkruar marrëveshjen, pasi në përfundim të studimeve ata nuk kanë mundësi që të paguanë koston e studimeve në vlerën e përlllogaritur.

Parimi i mosdiskriminimit kërkon që subjektet, në këtë rast studentët, që janë në situata të ndryshme, për shkak të gjendjes së tyre ekonomike, duhet të marrin trajtim të ndryshëm deri në masën që nevojitet për t'i lejuar ata të gëzojnë mundësi të barabarta në raport me të tjerët.

Ndërkaq sjellim në vëmendje se efektet e këtij ligji, referuar kategorive të studentëve që u përkasin shtresave sociale në nevojë potencialisht mund të shtrihen në mënyrë ndërsektoriale edhe ndaj grupeve të tjera të njohura me VKM, përveç atyre në pamundësi ekonomike, si psh: studentët me aftësi të kufizuara, studentët romë dhe egjiptianë, studentët e identifikuar si viktime të trafikut të qenieve njerëzore etj, për të cilët vetë shteti ka hartuar politika të veçanta mbrojtëse me qëllim integrimin e barabartë në shoqëri.

Kriteri i dytë i identifikueshëm është ekzistenca e një “shkaku të mbrojtur”; Gjendja ekonomike është shkak që gëzon mbrojtje në Kushtetutë (neni 18 (2) dhe në ligjin e posacëm (neni 1 i ligjit 10221/2010).

Gjendja ekonomike, si shkak i ndaluar diskriminimi, kryesisht lidhet me individë, grupe individësh apo grupe shoqërore, të cilët janë në pamundësi ekonomike për të përballuar një jetesë dinjitoze dhe kjo pamundësi reflekton në shumë fusha të jetës, duke përfshirë dhe të drejtën për arsim dhe punësim, të cilat janë të drejta në objektin e këtij shqyrtimi kushtetues. Komenti i Përgjithshëm nr. 20 “Mosdiskriminimi në të drejtat ekonomike, sociale dhe kulturore”, i Komitetit për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore, i Kombeve të Bashkuara, parashikon: “*Situata sociale dhe ekonomike e një personi kur jeton në varfëri ose është i pastrehë mund të rezultojë në diskriminim të përhapur, stigmatizim dhe stereotipe negative që mund të çojnë në refuzimin ose aksesin e*

pabarabartë për të njëjtën cilësi të arsimit dhe kujdesit shëndetësor si të tjerët, si dhe mohim ose akses të pabarabartë në vendet publike”.

Komisioneri evidenton se pretendimet e kërkuesve se, dispozitat e kundërshtuara shkelin parimin e barazisë dhe janë diskriminuese kundër subjekteve që nuk janë në gjendje të paguajnë konston e plotë të studimeve, lidhen me shkakun e mbrojtur “gjendje ekonomike”.

Në këto kushte, krijohet dyshimi i arsyeshëm se *prima facie* rregullimi i ri ligjor vendos në pozitë më pak të favorshme studentët që ndjekin programin e integruar të studimit të ciklit të dytë “Mjekësi e Përgjithshme” në institucionet publike të arsimit të lartë, të cilët nuk janë në gjendje ekonomike për të përballuar koston e studimeve, në raport me ata studentë të cilët ndodhen në të njëjta kushte me ta dhe nuk janë në pamundësi ekonomike.

Kriteri i tretë i identifikueshëm është që kjo masë duhet të justifikohet objektivisht nga një synim i ligjshëm apo kur mjetet e arritjes së këtij synimi ose nuk janë të përshtatshme, ose nuk janë të domosdoshme dhe në përpjesëtim të drejtë me gjendjen që e ka shkaktuar atë.

Fakti nëse rregullimi i ri ligjor ka çënuar thelbin e barazisë do të duhet të vërtetohet duke vlerësuar mungesën e ekzistencës së një justifikimi objektiv dhe të arsyeshëm.

Për të justifikuar trajtimin e ndryshëm duhet të demonstronohet se rregulli ose praktika në fjalë

- ndjek një synim të ligjshëm dhe se
- mjetet e zgjedhura për arritjen e synimit (d.m.th. masa që ka çuar drejt trajtimit të ndryshëm) janë proporcionale dhe të domosdoshme për arritjen e atij synimi.

Për të përcaktuar nëse trajtimi i ndryshëm është proporcional, gjykata duhet të bindet se:

- Nuk ka asnjë mjet tjetër për arritjen e qëllimit që kërkon më pak ndërhyrje në të drejtën për trajtim të barabartë. E thënë ndryshe, që disavantazhi i pësuar të jetë minimumi i mundshëm i dëmit të nevojshëm për arritjen e qëllimit të synuar;
- Qëllimi për tu arritur është kaq i rëndësishëm saqë justifikon këtë nivel ndërhyrjeje.

Komisioneri vlerëson se dështimi për të trajtuar ndryshe studentët të cilët nuk ndodhen në situata të njëjta, kur kjo bazohet në gjendjen e tyre ekonomike, do të konsiderohet diskriminim, në mungesë të justifikimit objektiv dhe të arsyeshëm.

Në rastin konkret, detyrimi për të paguar vlerën e plotë të kostos së studimeve për studentët që ndjekin programin e integruar të studimit të ciklit të dytë “Mjekësi e Përgjithshme” në institucionet publike të arsimit të lartë, të cilët nuk janë në gjendje ekonomike për të përballuar koston e studimeve, përcaktuar në rregullimin ligjor të bërë objekt i këtij shqyrtimi kushtetues, duhet të provohet se ndjek një synim legjitim dhe se mjetet e zgjedhura për arritjen e synimit (d.m.th. masa që ka çuar drejt trajtimit të ndryshëm) janë proporcionale dhe të domosdoshme për arritjen e atij synimi.

Në lidhje me synimin e ligjshëm, në radhe të parë duhet të provohet ekzistenca faktike e këtij qëllimi të synuar përmes kësaj mase ligjore, pra a ekziston një synim i tillë referuar fakteve dhe rrethanave konkrete. Një qëllim i synuar mund të jetë parimisht një qëllim i ligjshëm por kjo është e pamjaftueshme, pasi duhet detyrimisht të provohet se synimi legjitim i pretenduar të ekzistojë në kushtet dhe rrethanat e çështjes objekt shqyrtimi dhe jo bazuar në prezumime.

Synimi ose synimet e pretenduara për të justifikuar trajtimin e ndryshëm mund të konsiderohen legjitime vetëm nëse vendosen masa të caktuara mbrojtëse dhe është detyrë e Gjykatës të shqyrtojë nëse këto masa mbrojtëse ekzistojnë në çdo fazë të zbatimit të masave dhe nëse ato janë efektive⁵. Për shembull, vendosja e përkohshme e fëmijëve në një klasë të veçantë me arsyetimin se atyre u mungonte njohja e duhur e gjuhës gjatë mësimin në shkollë, nuk është, si e tillë, automatikisht në kundërshtim me nenin 14 të Konventës. Në të vërtetë, në rrethana të caktuara, një vendosje e tillë mund të ndjekë qëllimin legjitim të përshtatjes së sistemit arsimor me nevojat specifike të fëmijëve. Megjithatë, kur një masë e tillë prek në mënyrë disproporcionale apo edhe ekskluzivisht anëtarët e një grupi të caktuar etnik, atëherë duhet të vendosen masa mbrojtëse të përshtatshme (*Oršuš dhe të tjerët kundër Kroacisë [GC], 2010, § 157*).

⁵ Guide on Article 14 of the European Convention on Human Rights and on Article 1 of Protocol No. 12 to the Convention.

Referuar relacionit të ligjit 60/2023 rezulton se, miratimi i tij ka ardhur, ndër të tjera, edhe si një mbështetje për të rritur dhe përmirësuar statusin ekonomik të studentëve.⁶ Më tej, në relacion arsyetohet se mungesa e burimeve njerëzore gjatë pandemisë Covid-19 përballi sektorin e shëndetësisë me sfida të reja, në përgjigje të të cilave ligjvënësi ka argumentuar se për t'iu përgjigjur këtyre sfidave, ndër të tjera, duhet të eksploroheh optionet për dhënien e stimujve të ndryshëm për studentët që ndjekin studimet në fushën e mjekësisë së përgjithshme.⁷ Statistikat e dhëna i referohen *OECD-së*, nga ku rezulton se deri në vitin 2017 rreth 770 mjekë shqiptarë punonin në vende të tjera brenda OECD-së ndërsa, deri në vitin 2022 është mbi 1 200 mjekë, me mbizotërim largimin drejt Gjermanisë, SHBA-ve, Britanisë së Madhe, Kanadasë dhe Italisë. Kështu, për çdo 10 mjekë që trajnohen në Shqipëri, afërsisht 2 largohen jashtë vendit.

Nga ana tjetër, në relacion thuhet se aktualisht, rreth 5 400 mjekë ofrojnë shërbim në sistemin shëndetësor, përkthyer në 1.93 mjekë për çdo 1 000 banorë dhe se si rezultat i politikave të ndjekura, vërehet një rritje e densitetit të mjekëve, krahasuar me vitin 2013 (ku regjistroheshin rreth 1.2 mjekë/1'000 banorë).⁸

⁶ *Ky projektligj ka ardhur edhe si nevojë e përmirësimit në mënyrë të vazhdueshme të arritjeve akademike të studentëve, përmirësimit të cilësisë së arsimit të lartë, si dhe një mbështetje për të rritur dhe përmirësuar statusin ekonomik të studentëve.*

⁷ *Gjatë kohës së pandemisë COVID-19, e cila krijoi një situatë të paprecedentë me impakt serioz në nivel global në jetën e individëve, duke sjellë nevojën e përballjes me sfida të reja, sektori i shëndetësisë u vendos në një sprovë të madhe për të përballuar këtë situatë.*

Për t'iu përgjigjur mungesave të burimeve njerëzore dhe sfidave për t'i mbajtur burimet ekzistuese në qendrat shëndetësore, duhet të eksploroheh optionet për ngritjen e kapaciteteve, dhënien e stimujve të ndryshëm për studentët që ndjekin studimet në fushën e mjekësisë së përgjithshme, mekanizmat për të motivuar profesionistët e shëndetit për të vazhduar punën në Shqipëri dhe, sipas nevojave, edhe në zona rajonale e të largëta, me qëllim për të siguruar një shpërndarje më të mirë të burimeve njerëzore në fushën e shëndetësisë.

⁸ *Sipas të dhënave të OECD-së, deri në vitin 2017 rreth 770 mjekë shqiptarë punonin në vende të tjera brenda OECD-së. Ndërkaq, vlerësohet se deri në vitin 2022 totali i mjekëve të trajnuar në Shqipëri, por që punojnë në vendet e OECD-së, është mbi 1 200 mjekë, me mbizotërim largimin drejt Gjermanisë, SHBA-ve, Britanisë së Madhe, Kanadasë dhe Italisë. Shkalla e emigrimit vlerësohet të jetë rreth 19.8% ose, e thënë ndryshe, për çdo 10 mjekë që trajnohen në Shqipëri, afërsisht 2 largohen jashtë vendit. Sipas bazës së të dhënave të OECD-së, totali i mjekëve që punojnë në vendet e OECD-së, por të trajnuar në vendet e Ballkanit Perëndimor, vlerësohet afër 7 000 në vitin 2021, shifër e cila do të thotë 13% e mjekëve të disponueshëm në rajonin e Ballkanit.*

Aktualisht, rreth 5 400 mjekë ofrojnë shërbim në sistemin shëndetësor, përkthyer në 1.93 mjekë për çdo 1 000 banorë. Si rezultat i politikave të ndjekura, vërehet një rritje e densitetit të mjekëve, krahasuar me vitin 2013 (ku regjistroheshin rreth 1.2 mjekë/1'000 banorë). Gjithsesi, mbetet ende punë për të rritur më tej dendësinë e mjekëve në vend dhe për ta çuar në nivelin e vendeve të rajonit (2.6 mjekë/ 1000 banorë), e më tej edhe në nivelin e vendeve të OECD-së (3.6 mjekë/ 1000 banorë).

Referuar relacionit të ligjit, deklarohet se, projeksionet dhe vlerësimet e situatës për të ardhmen janë bërë duke marrë parasysh një sërë faktorësh, si përqindjen e mjekëve të cilët dalin në pension çdo vit, peshën që zënë mjekët e moshës 55-65 vjeç, si dhe prurjet e reja që do të ketë sistemi prej licencimeve në sistemin publik dhe jopublik. Por kjo, nuk shoqërohet me të dhëna dhe analiza konkrete në lidhje me situatën dhe numrin konkret të mjekëve që i përkasin kësaj fashe moshore dhe si është projeksioni i burimeve njerëzore u shtrirë në kohë.

GJED-ja ofroi një shpjegim të zgjeruar të idesë së **justifikimit objektiv** në çështjen *Bilka-Kaufhaus GmbH v. Weber Von Hartz*. Këtu, punonjësit me kohë të pjesshme, që ishin përjashtuar nga skema profesionale e pensionit të Bilkas (një supermarketi), u ankuan se kjo gjë përbënte diskriminim të tërthortë kundër grave, përderisa ato përbënin shumicën e gjerë të punonjësve me kohë të pjesshme. GJED-ja vendosi se kjo do të përbënte diskriminim të tërthortë, përveçse kur mund të justifikohet ndryshimi në përfitim. Për të pasur justifikimin duhej të demonstrohej se: *“masat ... e përzgjedhura nga Bilka korrespondojnë me një nevojë reale nga ana e sipërmarrjes, janë të përshtatshme për arritjen e objektivave të synuar, dhe janë të domosdoshme për këtë qëllim”*. Bilka argumentoi se arsyeja e ndryshimit në trajtim ishte dekurajimi i punës më kohë të pjesshme dhe nxitja e punës me kohë të plotë, sepse punonjësit me kohë të pjesshme nuk ishin të zellshëm në punë gjatë mbrëmjeve ose të shtunave, duke e vështirësuar mbajtjen e një stafi të mjaftueshëm. GJED-ja vendosi se kjo mund të përbënte një qëllim legjitim. Megjithatë ajo nuk iu përgjigj pyetjes nëse përjashtimi i punonjësve me kohë të pjesshme nga skema e pensionit ishte në përpjesëtim me arritjen e këtij qëllimi. Kriteri që masat e marra duhet të jenë “të domosdoshme” nënkupton se duhet të demonstrohet se nuk ekziston asnjë mjet alternativ, që do të shkaktonte më pak ndërhyrje me parimin e trajtimit të barabartë.

Nga shqyrtimi i relacionit të ligjit që është objekt shqyrtimi kushtetues nuk rezulton që të jetë ndërmarrë asnjë studim apo analizë paraprake, në lidhje me efektet e nismës së ndërmarrë që në thelb vendos kufizime që prekin si të drejtën për arsim ashtu edhe të drejtën për punësim, se si kjo mund të prekë apo të ndikojë tek grupe të caktuara.

Komisioneri dëshiron të theksojë se në cdo rast që normat ligjore vendosin kufizime për të drejtat dhe oiritë e shetetasve është e domosdoshme që të kryehen analiza dhe studime paraprake.

Gjithahstu është e domosdoshme që masat kufizuese të shoqërohen me masa të tjera kundërbalancuese dhe politika ndërsektoriale me natyrë pozitive, për të zbutur efektet negative të kufizimeve.

Këto dispozita, të cilat janë bërë objekt shqyrimi për anti-kushtetushmëri, zbatohen dhe shtrijnë efektet në periudhën nga viti akademik 2023-2024 deri në vitin akademik 2027-2028 (neni 9 i ligjit 60/2023).

Sipas praktikës së GJEDNJ-së, zbatimi i nenit 14 të KEDNJ-së, lexuar së bashku me një dispozitë thelbësore, nuk presupozon domosdoshmërisht shkeljen e njëres prej të drejtave thelbësore të garantuara nga Konventa (*shiko Carson dhe të tjerët kundër Mbretërisë së Bashkuar [GC], 2010, prg. 63; E.B. v. France [GC], 2008, prg. 47*). Si pasojë, GJEDNJ-ja ka njohur zbatueshmërinë e nenit 14 në rastet kur nuk ka pasur shkelje të vetë të drejtës materiale (*Sommerfeld kundër Gjermanisë [GC], 2003; Marckx kundër Belgjikës, 1979; çështja gjuhësore belge, 1968, prg. 4, pjesa e "Ligji"*).

Lidhur me pretendimet e kërkuesve se dispozitat e kundërshtuara diskriminojnë studentët të cilët përfitojnë aktualisht ulje të tarifës së studimeve për shkak të notave të larta si dhe pretendimet e kërkuesve se dispozitat e kundërshtuara diskriminojnë ata në raport me kolegët e tyre në institucionet e arsimit të lartë jo-publik, Komisioneri nuk evidenton elementet e duhur për të trajtuar apo vlerësuar çështjen mbi baza diskriminuese. Në rastin e parë, shkak i paraqitur në vetvetë nuk përbën shkak diskriminimi, mungon krahasuesi në raport me të cilin kjo kategori person një disavanazh disproporcional nga deyrimi i përcatuar në dispozitat e kundërshtuara. Ndërsa, në rastin e dytë, pretendimi synon të arrijë një balancim duke trajtuar njësoj, por në këtë rast të disavanazhuar kategorinë e studentëve të sistemit publik me ato privat.

Përfundimisht, parimet e mosdiskriminimit dhe të barazisë, janë të ndërthurura ngushtë. Parimi i barazisë kërkon që situatat e barabarta të trajtohen në mënyrë të barabartë dhe situatat e pabarabarta ndryshe. Dështimi për ta bërë këtë do të përbëjë diskriminim, nëse nuk ekziston një justifikim

objektiv dhe i arsyeshëm⁹.

Me konsideratë,

K O M I S I O N E R I

ROBERT GAJDA

⁹ Referuar: *Explanatory Report to the Protocol No. 12 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, faqe 3.